

KISEBBSÉGI JOGI ÚTMUTATÓ

TOM
LANTOS
INTÉZET

BEVEZETÉS

2022-ben van a nemzeti vagy etnikai, vallási és nyelvi kisebbségekhez tartozó személyek jogairól szóló [ENSZ nyilatkozat \(Kisebbségi Nyilatkozat\)](#), elfogadásának 30. évfordulója. A Kisebbségi Nyilatkozat a nemzeti vagy etnikai, vallási és nyelvi kisebbségek jogainak legszélesebb körű katalógusa az ENSZ szintjén. A Tom Lantos Intézet a 30. évforduló kapcsán készítette ezt az útmutatót az ENSZ kisebbségvédelmi rendszeréről. A jelen írásos anyagból, valamint rövid animációs videókból és PowerPoint-prezentációkból álló útmutató célja, hogy világos és tömör áttekintést adjon a kisebbségek emberi jogainak védelmét szolgáló ENSZ-normákról és mechanizmusokról a kisebbségek képviselői, szószólói és a kisebbségi jogok területén dolgozók számára. Az útmutató kiadására az ENSZ Kisebbségi Nyilatkozat 30. évfordulója alkalmából rendezett egyéb események – mint például a 2022-es Regionális kisebbségügyi fórumok és a 10. Globális kisebbségi jogi nyári egyetem – kapcsán került sor.

A KISEBBSÉGI JOGOK RÖVID TÖRTÉNETE

A kisebbségi jogok modern értelmezésének kialakulása az I. világháború utánra tehető, amely Európa számos nagy birodalmának felbomlását, valamint az etnikai és/vagy nyelvi vonalak mentén létrejött új államok megszilárdulását eredményezte. A területi változások Európában azt jelentették, hogy számos új állam szerveződött közös etnikai-nyelvi identitás köré, azonban az új határok gyakran önkényes meghúzása miatt a népességek nagy része szakadt el anyaországától. A gazdasági és ipari fejlődés, valamint a nemzetállamok asszimilációs politikája egyre nagyobb nyomás helyezett az etnikulturális kisebbségekre, hogy vegyék át a többségi nyelvet és kultúrát.

A Népszövetséget (más néven Nemzetek Szövetségét) az I. világháborúnak véget vető 1920-as párizsi békekonferencián hozták létre. A Népszövetség volt az első olyan kormányközi szervezet, amelynek a világbéke fenntartása volt feladata. Az akkori geopolitikai viszonyok miatt az újonnan létrehozott Népszövetség kiemelten kezelte a kisebbségi kérdést. A kisebbségek jogainak védelmére a liberális nemzetközi rend átalakításának, valamint a stabilitás és a biztonság megteremtésének zálogaként tekintettek. Éppen ezért az Osztrák-Magyar, a Német, az Orosz és az Oszmán Birodalom bukása után újonnan alakult, illetve mind a legyőzött és mind pedig a megnagyobbodott közép- és kelet-európai államoknak a területükön élő kisebbségek alapvető jogait garantáló kisebbségvédelmi szerződéseket kellett aláírniuk a Népszövetséghez való csatlakozásuk feltételeként.

A kisebbségi szerződések általánosságban biztosították az egyenlőséghez és a megkülönböztetésmentességhez való jogot, az állampolgársághoz való jogot, az anyanyelv magánéletben és közéletben való használatának jogát, továbbá garantálták a kisebbségi vallási, kulturális és oktatási intézmények létrehozásának jogát.

A kisebbségi szerződések alkalmazási körüket tekintve korlátozottak voltak, mivel csupán néhány állam és a Népszövetség által kötött kétoldalú szerződésekről volt szó. Így nem vezettek a bennük foglalt jogok egyetemes alkalmazásához. Ennek ellenére fontos lépést jelentettek a kisebbségek jogainak a nemzetközi jogban való megteremtése és elismerése felé.¹

A második világháborúhoz vezető események, illetve a háború előtt és alatt elkövetett atrocitások során a kisebbségi szerződésekben foglalt garanciákat többnyire figyelmen kívül hagyták, majd 1946-ban magát a Népszövetséget is feloszlatták. A Népszövetség helyébe az 1945-ben létrehozott Egyesült Nemzetek Szervezete (ENSZ) lépett. Fennállásának több évtizede alatt az ENSZ számos normaalkotó nemzetközi emberi jogi dokumentumot dolgozott ki, köztük azokat is, amelyek a kisebbségek jogait szabályozzák. Az Egyesült Nemzetek Alapokmánya (1945), az Emberi jogok egyetemes nyilatkozata (1948), az Egyezmény a népiirtás büntetésének megelőzéséről és büntetéséről (1948), az UNESCO egyezmény az oktatásban való megkülönböztetés elleni küzdelemről (1960), a Faji megkülönböztetés valamennyi formájának kiküszöböléséről szóló nemzetközi egyezmény (ICERD) (1965), a Polgári és politikai jogok nemzetközi egyezségokmánya (1966) és a Gyermekek jogairól szóló egyezmény (1989) különösen relevánsak a kisebbségek számára. 1992-ben az ENSZ Közgyűlése a nemzeti vagy etnikai, nyelvi és vallási kisebbségekhez tartozó személyek jogairól szóló nyilatkozattal fogadta el a kisebbségek jogainak addigi legteljesebb katalógusát. A Kisebbségi Nyilatkozatot a fent említett egyezmények releváns rendelkezéseivel együtt a következő részben tárgyaljuk részletesen.

JOGI KERETRENDSZER

A kisebbségekkel kapcsolatos emberi jogi normák fejlődésének korai szakasza

Az ENSZ korai emberi jogi dokumentumai ugyan nem említik külön a kisebbségi jogokat, de olyan, a kisebbségek szempontjából releváns rendelkezéseket tartalmaznak, amelyek a

¹ United Nations Office of the High Commissioner for Human Rights, *Promoting and Protecting Minority Rights: A Guide for Advocates* Geneva and New York, 2012. (Az ENSZ Emberi jogi Főbiztoságának hivatala, A kisebbségi jogok előmozdítása és védelme: Útmutató szószólók számára, Genf és New York, 2012)

kisebbségi jogok későbbi megalkotásához szükséges jogi keretet teremtették meg. Az ENSZ Alapokmánya 1. cikkelyének 3. bekezdése például kimondja, hogy az ENSZ egyik célja „az emberi jogok és az alapvető szabadságok mindenki részére, fajra, nemre, nyelvre vagy vallásra való tekintet nélkül történő tiszteletben tartásának előmozdítása és támogatása.”² Hasonlóképpen, az Emberi jogok egyetemes nyilatkozata sem utal explicite a kisebbségekre, ám számos jogot és szabadságot deklarál, amelyek mindenkit megilletnek „fajra, színre, nemre, nyelvre, vallásra, politikai vagy más véleményre, nemzeti vagy társadalmi származásra, vagyoni, születésre vagy más körülményre vonatkozó mindennemű megkülönböztetés nélkül.” Az Emberi jogok egyetemes nyilatkozata fontos rendelkezéseket tartalmaz továbbá a hátrányos megkülönböztetés tilalmáról is.³

A később elfogadott népirtás büntettének megelőzéséről és büntetéséről szóló egyezmény rögzítette a „nemzeti, népi, faji vagy vallási csoport, mint olyan, teljes vagy részleges”⁴ megsemmisítésének tilalmát, felismerve azt, hogy a kisebbségek aránytalanul gyakran váltak népirtás és etnikai tisztogatás célpontjává.

A Faji megkülönböztetés minden formájának kiküszöböléséről szóló nemzetközi egyezmény (ICERD) is tiltja a „faj, bőrszín, származás, nemzeti vagy etnikai hovatartozás” alapján történő hátrányos megkülönböztetést.”⁵

Az ENSZ által 1966-ban elfogadott és 10 évvel később hatályba lépett Polgári és politikai jogok nemzetközi egyezségokmánya (ICCPR) egy sor polgári és politikai jogot rögzít, és emellett ez az első nemzetközi emberi jogi szerződés, amely kisebbség-specifikus rendelkezést is tartalmaz. Az ICCPR 27. cikkelye így szól: „Olyan államokban, ahol etnikai, vallási vagy nyelvi kisebbségek élnek, az ilyen kisebbségekhez tartozó személyektől nem lehet megtagadni azt a jogot, hogy csoportjuk más tagjaival együttesen saját kultúrájuk legyen, hogy saját vallásukat vallják és gyakorolják, vagy hogy saját nyelvüket használják.”⁶ Az Emberi Jogi Bizottság az ICCPR 27. cikkelyét értelmező 23. számú Általános megjegyzésében megállapítja, hogy: „a 27. cikkely „a kisebbségi csoportokhoz tartozó személyek jogait rögzíti illetve ismeri el, amelyek

² Az Egyesült Nemzetek Alapokmánya, 1. cikkely 3. bekezdés

³ Az Emberi jogok egyetemes nyilatkozata, 2. cikkely

⁴ A népirtás büntettének megelőzéséről és büntetéséről szóló egyezmény, 2. cikkely

⁵ A faji megkülönböztetés valamennyi formájának kiküszöböléséről szóló nemzetközi egyezmény, 1. cikkely

⁶ Polgári és politikai jogok nemzetközi egyezségokmánya, 27. cikkely

különböznek és kiegészítik azokat a jogokat, amelyek –minden más személyhez hasonlóan - megilletik őket, és amelyekre az egyezmény értelmében már eleve jogosultak.”⁷ Így a 27. cikkely és az Emberi Jogok Bizottsága általi értelmezése olyan jogokat fogalmaz meg a a kisebbségekhez tartozó személyek számára, amelyeket „egyénilag, valamint a csoport többi tagjával együttesen”⁸, gyakorolhatnak, és amelyek kiegészítik az Egyezmény által biztosított egyéb egyéni jogokat, illetve azoktól különböznek.

Az 1989-ben elfogadott és az azt követő évben hatályba lépett Gyermekek jogairól szóló egyezmény 30. cikkelye, az ICCPR 27. cikkelyével rokon rendelkezést tartalmaz és hasonló jogokat biztosít a kisebbségekhez tartozó gyermekek számára. Így szól: „Azokban az államokban, amelyekben nemzetiségi, vallási és nyelvi kisebbségek, illetőleg őslakosságból származó személyek léteznek, az őslakossághoz vagy az említett kisebbséghez tartozó gyermek nem fosztható meg attól a jogától, hogy saját kulturális életét élje, vallását vallja és gyakorolja, illetőleg csoportjának többi tagjával együtt saját nyelvét használja.”⁹

A nemzeti vagy etnikai, vallási és Nyelvi kisebbségekhez tartozó személyek jogairól szóló nyilatkozat

A kisebbségi jogi normák közel 50 éves és meglehetősen széttagolt fejlődését követően, valamint a kisebbségi kérdések viszonylagos figyelmen kívül hagyása után az ENSZ Közgyűlése 1992-ben a 47/135. számú határozatával fogadta el az etnikai vagy nemzeti, nyelvi és vallási kisebbségekhez tartozó személyek jogairól szóló nyilatkozatot.¹⁰ Mivel nincs olyan nemzetközi emberi jogi szerződés, amely kifejezetten a kisebbségi jogokkal foglalkozna, globális szinten a Kisebbségi Nyilatkozatot tekinthetjük a kisebbségi jogok legteljesebb katalógusának. A Kisebbségi Nyilatkozat azonban csupán egy nyilatkozat, így nem ró jogi kötelezettségeket az államokra.

A Kisebbségi Nyilatkozat ugyan „nemzeti vagy etnikai, nyelvi és vallási kisebbségekre” hivatkozik, de nem szerepel benne a kisebbség fogalmának pontos definíciója. Sőt, nincs nemzetközileg elfogadott konszenzus sem arról, hogy kik a kisebbségek. A különböző kisebbsé-

⁷ Az Emberi Jogi Bizottság 23. számú Általános megjegyzése: 27. cikkely (Kisebbségi jogok), 2. bekezdés

⁸ A Kisebbségi Munkacsoport kommentárja a nemzeti vagy etnikai, vallási és nyelvi kisebbségekhez tartozó személyek jogairól szóló ENSZ nyilatkozatról, E/CN.4/Sub.2/AC.5/2005/2, 53. bekezdés

⁹ A Gyermekek jogairól szóló egyezmény, 30. cikkely

¹⁰ A Közgyűlés 47/135. számú határozata: A nemzeti vagy etnikai, vallási és nyelvi kisebbségekhez tartozó személyek jogairól szóló nyilatkozat

ségek eltérő helyzete megnehezíti egy általános, mindenkire érvényes definíció kidolgozását. Francesco Capotorti, az Egyesült Nemzetek Szervezete diszkrimináció megelőzésével és a kisebbségek védelmével foglalkozó albizottságának különleges jelentéstevőjének definíció-javaslatát objektív és szubjektív kritériumokat egyaránt tartalmaz, amelyek némi eligazítást adhatnak annak meghatározásához, hogy ki is számít kisebbségnek:

„egy állam lakosságának számszerű kisebbségben levő csoportja, mely nincs domináns pozícióban, amelynek tagjai – az ország állampolgáiraiként– etnikai, vallási vagy nyelvi sajátosságai miatt fogva, különböznek a lakosság többségétől, és –akár közvetett módon – kultúrájuk, hagyományaik, vallásuk vagy nyelvük megőrzésére irányuló összetartozás-tudatról tesznek tanúbizonyságot.”¹¹

Így például az objektív kritériumok közé tartozhat a csoport mérete, nem domináns helyzete, valamint a csoport etnikai, nyelvi vagy vallási sajátosságai. A csoport azon törekvése, hogy megőrizze sajátos kulturális, nyelvi vagy vallási identitását, szubjektív kritérium, amely a kisebbségi jogok kollektív jellegét hangsúlyozza.

A Capotorti definíciója azonban nem egyedüli. A kisebbség fogalmának meghatározására más kísérletek is születtek. Tekintettel arra, hogy a nemzetközi jogban nem alakult ki konszenzus a kisebbség fogalmáról, mai napig vita tárgya, hogy kik a kisebbségi jogok kedvezményezettjei.¹²

Így például miközben az általánosan elfogadott nézet, hogy őshonos népek is lehetnek kisebbségek, nem minden kisebbség őshonos nép, akiket sajátos történelmük és a telepek gyarmatosításával kapcsolatos tapasztalatok különböztetnek meg másoktól. Emellett az őshonos népek az ENSZ emberi jogi rendszerén belül sajátos és gyakran hatékonyabb mechanizmusokkal rendelkeznek jogaik védelmére és előmozdítására, mint a kisebbségek.

A kisebbség definícióját illetően az állampolgárság kérdése is vitatott. Általánosságban, a nemzetközi emberi jog szerint az államok minden területükön élő személy számára, állampolgárságukra való tekintet nélkül kötelesek garantálni az emberi jogokat, beleértve a kisebbségi jogokat. Azonban az elmúlt években a mobilitás és a migráció növekvő ten-

¹¹ Capotorti, Francesco, Study on the Rights of Persons Belonging to Ethnic, Religious and Linguistic Minorities, New York, 1979, E/CN.4/Sub.2/384/Rev.1, para. 568. (Capotorti, Francesco, Tanulmány az etnikai, vallási és nyelvi kisebbségekhez tartozó személyek jogairól, New York, 1979, E/CN.4/Sub.2/384/1. Rev., 568 bekezdés)

¹² A legújabb szakmai viták kapcsán lásd a Kisebbségügyi különleges jelentéstevő által megfogalmazott definíciót: <https://www.ohchr.org/EN/Issues/Minorities/SRMinorities/Pages/ConceptMinority.aspx>, valamint a 4. számú tematikus kommentárt, amely a Nemzeti kisebbségek védelméről szóló keretegyezmény alkalmazási körét ismerteti, itt: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016806a8fe8>.

denciái rávilágítottak az úgynevezett „rég” és „új” kisebbségek közötti feszültségre. A Kisebbségi Nyilatkozat értelmezései szerint önmagában az állampolgárság hiánya nem zárja ki a nyilatkozatban foglalt jogok gyakorlását. Azonban az a tényező, hogy egy csoport mennyi ideje tartózkodik egy adott területen, fontos lehet a csoport számára biztosítandó jogok körének meghatározásánál.¹³

Az utóbbi években más típusú kisebbségi identitások is (minoritized identities) – mint például az LMBT+ és a fogyatékkal élők – a kisebbségi jogok hatálya alá kerültek az interszexualitás, illetve a többszörös diszkrimináció szempontjából. A Kisebbségi ügyekkel foglalkozó különleges jelentéstevő egy közelmúltban megjelent jelentésében közzétette a nemzeti vagy etnikai, vallási és nyelvi kisebbségek négy kategóriájának jelentőségét és kedvezményezettjeinek körét vizsgáló tanulmányát.¹⁴ A jelentés kulcsfontosságú útmutatás nyújt a tekintetben, hogy az ENSZ kisebbségvédelmi rendszere kikre terjed ki, illetve mely csoportok tartoznak az ENSZ által meghatározott négy kisebbségi kategóriába.

A kisebbségi jogok négy pillére

A Kisebbségi Nyilatkozatban foglalt jogok a kisebbségi jogok négy alappillére köré épülnek, melyek a következők: a létezéshez való jog, az egyenlőségre való jog, az identitás védelméhez való jog és a hatékony részvételhez való jog. A létezéshez való jog magában foglalja a kisebbségi csoportok létezésének biztosítását és fennmaradásának védelmét, beleértve a népi társaság és az emberiség elleni bűncselekményekkel szembeni védelmet is. Az ENSZ Kisebbségi Nyilatkozat 1. cikkelye deklarálja ezt a jogot, és egyben felszólítja az államokat, hogy védelmezzék „a saját területükön [...] a kisebbségek létezését.”¹⁵ Amint azt fentebb tárgyaltuk, a Népi társaság büntetése megelőzése és megbüntetéséről szóló egyezmény a nemzeti vagy etnikai, nyelvi vagy vallási csoportok megsemmisítésének tilalma útján a kisebbségek létezéshez való jogát is rögzíti.

A Kisebbségi Nyilatkozat a kisebbségek megkülönböztetés-mentességhez való jogának védelmére is felszólít. A 2. cikkely 1. bekezdése kimondja, hogy a kisebbségekhez tartozó személyeknek joguk van saját kultúrájuk élvezetéhez, saját nyelvük használatához és saját vallásuk

¹³ A Kisebbségi Munkacsoport kommentárja az Egyesült Nemzetek Szervezetének a nemzeti vagy etnikai, nyelvi és vallási kisebbségekhez tartozó személyek jogairól szóló nyilatkozatához, E/CN.4/Sub.2/AC.5/2005/2, 10-11. bekezdés.

¹⁴ Effective promotion of the Declaration on the Rights of Persons Belonging to National or Ethnic, Religious and Linguistic Minorities, A/75/150 (A kisebbségi ügyekért felelős különleges jelentéstevő jelentése: A nemzeti vagy etnikai, nyelvi és vallási kisebbségekhez tartozó személyek jogairól szóló nyilatkozat érvényesülésének hatékony előmozdítása, A/75/150, elérhető: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N20/190/15/PDF/N2019015.pdf?OpenElement>).

¹⁵ Az ENSZ nemzeti vagy etnikai, nyelvi és vallási kisebbségekhez tartozó személyek jogairól szóló nyilatkozata [a továbbiakban Kisebbségi Nyilatkozat], 1. cikkelye

gyakorlásához, bármilyen megkülönböztetés nélkül.¹⁶ Továbbá a 2. cikkely 5. bekezdése deklarálja, hogy joguk van bármilyen megkülönböztetés nélkül a csoportjuk más tagjaival és más kisebbségekkel kapcsolatot kialakítani és fenntartani, illetve egyesülési szabadságukat gyakorolni.¹⁷ Valamint a 3. cikkely azt is kimondja, hogy a kisebbségekhez tartozó személyek a Nyilatkozatban foglalt jogokat bármilyen megkülönböztetés nélkül gyakorolhatják.¹⁸ Ennek megfelelően a 4. cikkely arra szólítja fel az államokat, hogy tegyenek intézkedéseket annak biztosítására, hogy a kisebbségekhez tartozó személyek megkülönböztetés nélkül gyakorolhassák emberi jogaikat.¹⁹

Ezen túlmenően az egyenlőséghez és a megkülönböztetésmentességhez való jog az ENSZ valamennyi emberi jogi eszközében rögzítésre került, illetve az ICERD kiemelten foglalkozik ezzel. Az ICERD nem csupán azt rögzíti, hogy egyetlen személyt, beleértve a kisebbségeket, sem lehet diszkriminálni, hanem azt kötelezettséget is előírja, hogy a részes államok vállalják „ha a körülmények ezt indokolják, [...] egyes faji csoportok, illetve egyének megfelelő fejlődésének és védelmének biztosítására különleges és konkrét intézkedéseket hoznak, abból a célból, hogy számukra az emberi jogok és alapvető szabadságjogok teljes és egyenlő élvezetét biztosítsák.”²⁰

A megkülönböztetésmentességhez való jog olyan alapvető eleme a kisebbségi jogoknak, hogy egyes szakértők szerint maga az ICERD a kisebbségi jogok egyetemes és kötelező érvényű forrása.²¹

Az ICERD eredetileg nem egy kisebbségi jogokról szóló egyezménynek készült. A Faji Megkülönböztetés Elleni Bizottság azonban az ICERD végrehajtása és a faji diszkrimináció megszüntetése érdekében végzett munkája során az egyezményben foglalt „faj” fogalmának értelmezését széleskörűen kiterjesztette. Egyértelmű aggodalmát fejezte ki a nyelvi és vallási kisebbségeket ért jogsértések miatt is, ha az őket érő diszkriminációnak etnikai vagy faji eleme van.²² A Bizottság számos konkrét csoportra vonatkozó Általános ajánlást is megfogalmazott, többek között az állampolgársággal nem rendelkezőkről (11. és 30. sz.), a mene-

¹⁶ Uo., 2.1. cikkely

¹⁷ Uo., 2.5. cikkely

¹⁸ Uo., 3. cikkely

¹⁹ Uo., 4. cikkely

²⁰ A Faji megkülönböztetés valamennyi formájának kiküszöböléséről szóló nemzetközi egyezmény (ICERD), 2. cikkely 2. bekezdés

²¹ David Keane and Joshua Castellino, 'Is the International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination the de facto minority rights treaty?', (A faji megkülönböztetés valamennyi formájának felszámolásáról szóló nemzetközi egyezmény egy de facto kisebbségi jogi szerződés?) Carla Buckley, Alice Donald és Philip Leach (szerk.). Towards Convergence in International Human Rights Law: Approaches of Regional and International Systems. (A nemzetközi emberi jogi szabályozások konvergenciája felé: A regionális és nemzetközi rendszerek megközelítései.) (Brill/Nijhoff 2016)

²² Id.

kültekről és a lakóhelyüket elhagyni kényszerült személyekről (22. sz.), az őslakosokról (23. sz.), a romákról (27. sz.), a származáson alapuló csoportokról (29. sz.) és az afrikai származású személyekről (34. sz.)²³ Az ICERD a kisebbségi jogok védelmének különösen hatékony eszköze, mivel – a Kisebbségi Nyilatkozattal ellentétben – egy széles körben ratifikált és kötelező érvényű szerződés, amelynek végrehajtását egy saját, független szakértőkből álló bizottság felügyeli és segíti elő.

A harmadik pillér, az identitás védelméhez való jog konkrét jogok széles körét foglalja magában, amelyek garantálják, hogy a kisebbségek szabadon gyakorolhassák a kultúrájuk megőrzéséhez, vallásuk gyakorlásához és nyelvük a köz- és a magánszférában való használatához való jogaikat. Ezt hangsúlyozza az Kisebbségi Nyilatkozat 1. cikkelye is, amely egyúttal felszólítja az államokat, hogy fogadjanak el jogalkotási és egyéb szükséges intézkedéseket kisebbségeik identitásának védelme érdekében.²⁴ E célból a 4. cikkely 2. és 3. bekezdése a következőket rendeli el „az államok intézkedéseket foganatosítanak a kisebbséghez tartozó személyeknek a sajátosságaik kifejezéséhez és kultúrájuk, nyelvük, vallásuk, hagyományaik és szokásaik fejlesztéséhez szükséges kedvező feltételek kialakítására”, és „az államoknak megfelelő intézkedéseket kell tenniük, hogy - ahol lehetséges - a kisebbséghez tartozó személyeknek megfelelő lehetőségük legyen anyanyelvük tanulására, vagy hogy az anyanyelvükön történő oktatásban részesüljenek.”²⁵ Az identitás védelméhez való jogot kötelező formában a Polgári és politikai jogok nemzetközi egyezségokmányának 27. cikkelye és a Gyermekek jogairól szóló egyezmény 30. cikkelye is rögzíti.

A Kisebbségi Nyilatkozat számos cikkelyében deklarálja a hatékony részvételhez való jogot is. A 2. cikkely 2. bekezdése kimondja, hogy „a kisebbségeknek joguk van hatékonyan részt venni a kulturális, vallási, társadalmi, gazdasági életben és a közéletben.”²⁶ A 2. cikkely 3. és 4. bekezdése pedig a kisebbségek jogát biztosítja az őket érintő döntéshozatalban való részvételhez, illetve a saját egyesületeik létrehozásához és azokban való részvételhez.²⁷ Az 5. cikkely 1. bekezdése kimondja, hogy „nemzeti célkitűzéseket és programokat a kisebbséghez tartozó személyek jogos érdekeinek kellő figyelembevételével kell megtervezni és végrehajtani.” A 4. cikkely 5. bekezdése felszólítja az államokat, hogy fontolják meg „azokat a megfelelő intézkedéseket, amelyek által kisebbséghez tartozó személyek teljesen részt

²³ A Bizottság Általános ajánlása itt érhető el: https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/TBSearch.aspx?Lang=en&TreatyID=6&DocTypeID=11

²⁴ Kisebbségi Nyilatkozat, 1. cikkely

²⁵ 4.2 és 4.3 cikkely

²⁶ Uo., 2. cikkely 2. bekezdés

²⁷ 2. cikkely 3. 4. és 5. bekezdés

vehetnek országukban a gazdasági haladásban és fejlődésben.²⁸ A hatékony részvételhez való jog anyagi és eljárási jogokat egyaránt magába foglal. A hatékony részvétel a kisebbségi jogok alapvető eleme. Biztosítja, hogy a kisebbségek befolyásolhassák az őket érintő jogszabályokat és politikákat, fel tudják hívni a hatóságok figyelmét sérelmeikre és érvényesíthessék egyéb alapvető emberi jogait.

AZ EGYESÜLT NEMZETEK SZERVEZETÉNEK KISEBBSÉGVÉDELMI MECHANIZMUSAI

A kisebbségekhez tartozó személyek jogainak védelme és előmozdítása érdekében az ENSZ két kisebbségvédelmi mechanizmust hozott létre. Ezek a következők: az Emberi Jogi Tanács különleges eljárásai részeként működő Kisebbségi ügyekkel foglalkozó különleges jelentéstevő, valamint az ENSZ Kisebbségügyi Fóruma, amelyet szintén az Emberi Jogi Tanács hozott létre. Mindkét mechanizmus kettős mandátummal rendelkezik: fő funkciójuk a kisebbségeket érintő kérdésekkel kapcsolatos párbeszéd és együttműködés kialakítása, valamint a Kisebbségi Nyilatkozat végrehajtásának előmozdítása.

Kisebbségi ügyekkel foglalkozó különleges jelentéstevő

The mandate of the [Kisebbségi ügyekkel foglalkozó különleges jelentéstevő \(Kisebbségügyi különleges jelentéstevő\)](#) mandátumát 2005. április 21-én hozta létre az 2005/79. számú határozatával. A mandátumot ezt követően többször megújította.²⁹ Eddig három Kisebbségügyi különleges jelentéstevő kapott megbízást: Gay McDougall (2005–2011), Rita Izsák-Ndiaye (2011–2017) és Fernand de Varennes (2017-től napjainkig).

A Kisebbségügyi különleges jelentéstevő mandátuma a következőket foglalja magában:

- a) A nemzeti vagy etnikai, vallási és nyelvi kisebbségekhez tartozó személyek jogairól szóló nyilatkozat végrehajtásának előmozdítása, többek között a kormányokkal folytatott konzultációk révén, figyelembe véve a releváns nemzetközi normákat és nemzeti jogszabályokat;
- b) Annak vizsgálata, hogy milyen módszerek és eszközök segíthetik elő a kisebbségekhez tartozó személyek jogainak teljes és hatékony érvényesítését;
- c) Jó gyakorlatok azonosítása és a kormányok kérésére az ENSZ Emberi Jogi Főbiztos Hivatalával való technikai együttműködés lehetőségeinek kijelölése;

²⁸ Uo., 4. cikkely 5. bekezdés

²⁹ Uo., 4. cikkely 5. bekezdés

- d) A nemek közötti egyenlőségre irányuló megközelítések alkalmazása a munkája során;
- e) Az ENSZ szervekkel, mandátumokkal és mechanizmusokkal, valamint a regionális szervezetekkel való szoros együttműködés és koordináció, elkerülve ugyanakkor a párhuzamos erőfeszítéseket;
- f) Nem kormányzati szervezetekkel való szoros együttműködés és véleményük figyelembevétele a megbízatásához kapcsolódó kérdésekben;
- g) Az Emberi Jogi Tanács 19/23. sz. határozatának megfelelően, az ENSZ Kisebbségügyi Fóruma munkájának irányítása, éves üléseinek előkészítése, tematikus ajánlásairól szóló jelentés készítése, valamint a jövőbeli Fórumok tematikus fókuszára vonatkozó ajánlások megfogalmazása;
- h) Tevékenységeiről szóló jelentések készítése az Emberi Jogi Tanács és a Közgyűlés számára, amelyekben a nemzeti vagy etnikai, vallási és nyelvi kisebbségekhez tartozó személyek jogainak megvalósítását célzó hatékony stratégiákra vonatkozó ajánlásokat fogalmaz meg.³⁰

Minden különleges jelentéstevő kijelöli magának azokat tematikus prioritásokat, amelyek köré munkáját és tevékenységét összpontosítja a megbízatása alatt.

A megbízatásának teljesítése során a különleges jelentéstevő többféle munkamódszert alkalmaz. Az érdekeltek széles körétől kérhet és kaphat kisebbségi kérdésekkel kapcsolatos információkat, többek között államoktól, kormányközi szervezetektől, ENSZ-ügynökségektől, nem kormányzati szervezetektől és a kisebbségek képviselőitől. A beérkezett információk alapján a különleges jelentéstevő a Kisebbségi Nyilatkozat végrehajtásával kapcsolatban tájékoztatást kérhet az érintett államoktól, illetve sajtóközleményt adhat ki. [Ezek egy része](#) a kisebbségek emberi jogainak megsértésével kapcsolatos egyedi ügyekre tér ki, más része az adott államban a kisebbségi jogok helyzetével kapcsolatos általános problémákat érinti. Amennyiben az állítólagos jogsértés az áldozatok halálával járhat, vagy más, súlyos károkat okozhat nekik, a különleges jelentéstevő sürgős felhívást intézhet az adott államhoz. Az Emberi Jogi Főbiztos Hivatala egy [online eszközzel](#) is segíti a jogsértésekkel kapcsolatos panasztételek benyújtását. Az online panasz-felvételi eszköz végigvezeti a felhasználókat a szükséges lépéseken és részletezve felsorolja, hogy milyen információkat kell megadni ahhoz, hogy a különleges jelentéstevő megfelelően értékelni tudja a panaszt. Amennyiben az Emberi Jogi Főbiztos Hivatala által működtetett online panasz-felvételi eszköz nem elérhető [a panaszt közvetlenül a jelentéstevőnek is be lehet nyújtani](#).

³⁰ Human Rights Council Resolution 25/5: Mandate of the Independent Expert on minority issues (Az Emberi Jogi Tanács 25/5. számú határozata: A független kisebbségügyi szakértő megbízatása)

A Kisebbségügyi különleges jelentéstevő feladatai közé tartozik továbbá az [éves jelentések](#) elkészítése és bemutatása az Emberi Jogi Tanács és a Közgyűlés előtt. A jelentések a jelentéstevő év során végzett tevékenységeiről adnak áttekintést, illetve a kisebbségek emberi jogai szempontjából releváns konkrét kérdésekkel foglalkoznak. A közelmúltban olyan témák kerültek terítékre, mint a „Kisebbségek elleni gyűlöletbeszéd a közösségi médiában”, a „Oktatás, nyelvhasználat és a kisebbségek emberi jogai”, valamint a „Hontalanság mint kisebbségi kérdés”.

A Kisebbségügyi különleges jelentéstevő az államok meghívására [országlátogatásokat](#) is tehet, melynek keretében a kormányokkal a kisebbségi jogok előmozdításáról és védelméről, valamint a Kisebbségi Nyilatkozat végrehajtásáról konzultál. A jelentéstevő évente általában két országlátogatást tesz, melynek során kormánytisztviselőkkel, valamint a törvényhozás és az igazságszolgáltatás, illetve az ENSZ-ügynökségek, a civil társadalom, a kisebbségi szervezetek és közösségek képviselőivel találkozik. Országlátogatása során megvizsgálja a kisebbségi problémákkal foglalkozó nemzeti jogszabályokat, irányelveket és gyakorlatokat, illetve ajánlásokat fogalmaz meg a Kisebbségi Nyilatkozat hatékony végrehajtásának további előmozdítására. Az országlátogatásokat követően jelentést tesz közzé a látogatásról, melyben a kisebbségeket érintő jogszabályokat és politikákat értéke- li, az országban élő kisebbségek helyzetét bemutatja, az őket érintő főbb problémákat részletezi, továbbá az érintett kormány számára ajánlásokat fogalmaz meg.

A Kisebbségügyi különleges jelentéstevő az ENSZ más, kisebbségi jogokkal foglalkozó szerve- inek és mechanizmusainak, különösen az ENSZ Kisebbségügyi Fórumának a munkájához is hozzájárul. A jelentéstevő felelős a Fórum munkájának irányításáért, az üléseinek megszerve- zéséért, a Fórum tematikus fókuszának kiválasztásáért, valamint beszámolót készít a Fórumon folytatott tematikus megbeszélésekről és az azok eredményeként született ajánlásokról.

Az ENSZ Kisebbségügyi Fóruma

Az Emberi Jogi Tanács 2007-ben a 6/15. számú határozatával hozta létre [Kisebbségügyi Fórumot](#). A határozat szerint a Fórum célja, hogy „platformot biztosítson a nemzeti vagy etnikai, vallási és nyelvi kisebbségekhez tartozó személyeket érintő kérdésekben való párbeszéd és együttműködés előmozdítására.”³¹ Továbbá célja, hogy segítse és kiegészítse a Kisebbségügyi különleges jelentéstevő munkáját: tematikus hozzájárulást és szakér- telmet biztosítson a munkájához, „a Nemzeti vagy etnikai, vallási és nyelvi kisebbségekhez

³¹ Human Rights Council Resolution 6/15: Forum on Minority Issues (Az Emberi Jogi Tanács 6/15. számú határozata: Kisebbségügyi Fórum)

tartozó személyek jogairól szóló nyilatkozat további végrehajtásával kapcsolatos jó gya- korlatok, kihívások, lehetőségek és kezdeményezések azonosításával és elemzésével.”³²

A fórum 2008 óta minden évben két munkanapot ülésezett. Az ülést a Kisebbségügyi különleges jelentéstevő által megjelölt konkrét témában hívják össze és azt az Emberi Jogi Tanács által kiválasztott elnök vezeti. A Fórum általában a genfi Nemzetek Palotájában ülé- sezik, de a COVID-19 világjárvány kezdete óta online és hibrid formában is megrendezésre került. Munkájában az államok mellett szakértők, kisebbségi képviselők és civil szervezetek is részt vehetnek. Az ENSZ Kisebbségügyi Fóruma egyedülálló a tekintetben, hogy az ENSZ számos más rendezvényével ellentétben a Fórumon való részvétel nincs ECOSOC konzul- tatív státuszhoz kötve. Ez azt jelenti, hogy a civil szervezetek szélesebb köre – amelyek közül sokan nem tudják végigjárni az ECOSOC konzultatív státusz megszerzésének szükséges hosszadalmas folyamatot – vehet részt a Fórumon, csak regisztrálnia kell. Ez méltányos részvételt biztosít és minden résztvevőnek lehetőséget ad a hozzászólásra.

Amint az már említésre került, a Kisebbségügyi különleges jelentéstevő felelős a Fórum munkájának irányításáért, témáinak kiválasztásáért, üléseinek megszervezéséért, valamint jelentést készít a Fórumon elhangzott tematikus vitákról és az ott született ajánlásokról. A Fórum rendszerint négy tematikus ülésre oszlik, amelyek a kiválasztott téma köré szerveződnek. A meghívott szakértők rövid előadásokat tartanak az ülések elején, majd ezeket interaktív vita követi. A résztvevőknek 2 perc áll rendelkezésükre, hogy felszólal- janak és ajánlásokat tegyenek a Fórum végleges ajánlásainak tartalmát illetően. Az állam- oknak és más érdekelt feleknek szóló ajánlások a Fórum fő eredménye. A Fórum lezárását követően az ott elhangzott szakmai vitákról és ajánlásokról a Kisebbségügyi különleges jelentéstevő és a Fórum elnöke jelentést készít az Emberi Jogi Tanács számára.

A Fórum emellett egy kulcsfontosságú eszköz a kisebbségi aktivisták és képviselők érdekérvényesítésében és a hálózatépítésében. Ez az egyetlen nemzetközi platform, ahol a kisebbségek évente találkozhatnak, érdekvédelmi hálózatokat építhetnek ki, megosz- thatják egymással a jó gyakorlatokat és befolyásolhatják a normaalkotást. E célból a rész- tevők a Fórum témájához kapcsolódóan kísérő- rendezvényeket szervezhetnek egyes kérdések részletesebb megtárgyalása érdekében, ezzel további lehetőségeket biztosítva a az érdemi vitára, a hálózatépítésre és a jó gyakorlatok megosztására.

³² Uo.

A FÓRUM TIZENNÉGY ÜLÉSSZAKÁNAK ÉS A KÍSÉRŐ RENDEZVÉNYEINEK A TÉMÁJA

ÉV	TÉMA	KÍSÉRŐ-RENDEZVÉNYEK
2008	Minorities and the Right to Education <i>(Kisebbségek és az oktatáshoz való jog)</i>	UNESCO: Overcoming Inequalities in Education: The Importance of Inclusion <i>(Az egyenlőtlenségek felszámolása az oktatásban: A befogadó oktatás fontossága)</i> MRG: Challenging the Denial of Education Rights <i>(Fellépés az oktatási jogok megsértése ellen)</i>
2009	Minorities and Effective Political Participation <i>(Kisebbségek és a hatékony politikai részvétel)</i>	
2010	Minorities and Effective Participation in Economic Life <i>(Kisebbségek és a gazdasági életben való hatékony részvétel)</i>	UNPO, MRG: Minorities & Natural Resources: Promoting Minority Rights in the Development and Management of Natural Resources <i>(Kisebbségek és a természeti erőforrások: A kisebbségi jogok előmozdítása a természeti erőforrások fejlesztése és kezelése során)</i> OHCHR: Towards Effective Participation of Minorities in Economic Life: Addressing Economic, Social, and Cultural Rights and the Application of the Minorities Declaration <i>(A kisebbségek hatékony részvétele a gazdasági életben: A gazdasági, szociális és kulturális jogok, valamint a Kisebbségi Nyilatkozat alkalmazása)</i> UNICEF, MRG: Outcomes of a stock-take of UNICEF's policy and practice in the promotion of the rights of minority children and women <i>(Az UNICEF kisebbségi gyermekek és nők jogainak előmozdítására vonatkozó politikáját és gyakorlatát számba vevő felmérés eredményei)</i>
2011	Guaranteeing the Rights of Minority Women <i>(A kisebbségekhez tartozó nők jogainak biztosítása)</i>	OHCHR: Empowering minority women to claim their rights: identifying effective practices <i>(A kisebbségekhez tartozó nők támogatása jogaik érvényesítésében: hatékony gyakorlatok azonosítása)</i> MRG, UNPO: Violence against minority women and their access to justice <i>(A kisebbségekhez tartozó nők elleni erőszak és az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférésük)</i>
2012	Implementing the United Nations Declaration on Minority Rights: Identifying Positive Practices and Opportunities <i>(Az ENSZ kisebbségekhez tartozó személyek jogairól szóló nyilatkozatának végrehajtása: Pozitív gyakorlatok és lehetőségek)</i>	
2013	Beyond Freedom of Religion or Belief: Guaranteeing the Rights of Religious Minorities <i>(A vallás- és meggyőződés szabadságán túlmenően: A vallási kisebbségek jogainak biztosítása)</i>	
2014	Preventing and Addressing Violence and Atrocity Crimes Targeted against Minorities <i>(A kisebbségek ellen irányuló erőszak és atrocitások megelőzése és kezelése)</i>	
2015	Minorities in the Criminal Justice System <i>(Kisebbségek a büntetőjogi rendszerben)</i>	OHCHR: Minority Rights Protection in the UN System: Looking back and looking ahead--A Forum for the Future <i>(Kisebbségi jogok védelme az ENSZ rendszerében: Visszatekintés és előretekintés - Fórum a jövőért)</i>
2016	Minorities in Situations of Humanitarian Crises <i>(Kisebbségek humanitárius válsághelyzetekben)</i>	OHCHR: Protecting Minorities through Visual Art <i>(Kisebbségvédelem a képzőművészetten keresztül)</i> Al-Hakim Foundation: Minorities situations and the actual humanitarian situation in Iraq <i>(Az Al-Hakim Alapítvány: A kisebbségek helyzete és a valós humanitárius helyzet Irakban)</i> Alliance Defending Freedom: Book Launch: "Never Again: Legal Responses to a Broken Promise in the Middle East" <i>(Alliance Defending Freedom: Könyvbemutató: „Soha többé: Jogi válaszok egy megszegett közel-keleti ígéretre”)</i> Maloca Internationale and Others: Best Practices to protect minorities in humanitarian crises in Iraq and Syria <i>(Maloca Internationale és mások: Humanitárius válsághelyzetekben Irakban és Szíriában: kisebbségek védelmét szolgáló jó gyakorlatok)</i> MRG: Excluded: Statelessness minorities in time of crisis <i>(Kirekesztve: Hontalan kisebbségek válság idején)</i> UNPO, Society for Threatened People: Forgotten crises, forgotten victims: Minorities and Humanitarian Challenges <i>(Elfelejtett válságok, elfelejtett áldozatok: Kisebbségek és humanitárius kihívások)</i> International Human Rights Observer Pakistan: Minorities in situation of humanitarian crises in Pakistan CANCELLED <i>(Kisebbségek humanitárius válsághelyzetben Pakisztánban – ELMARADT)</i> International Investment Centre: Minority Healthcare Issues in situations of humanitarian crises in post-soviet countries <i>(Kisebbségek egészségügyi problémái a szovjet utódállamok humanitárius válsághelyzeteiben)</i>

YEAR	THEME	SIDE EVENTS
2017	Minority Youth: Towards Diverse and Inclusive Societies (Kisebbségi fiatalok: Sokszínű és inkluzív társadalmak felé)	Permanent Mission of Austria, MRG: Minority Youth: No equality without economic opportunity (Ausztria Állandó ENSZ Képviselete Genfben és MRG: Kisebbségi fiatalok: Nincs egyenlőség gazdasági lehetőségek nélkül)
		AfriForum: Minority Youth Rights in South Africa (Kisebbségi fiatalok jogai Dél-Afrikában)
		World Federation of the Deaf: Inclusive Education and Sign Language (Siketek Világszövetsége: Inkluzív oktatás és jelnyelv)
		European Centre for Democracy Development: Xenophobia: threat to young generations in Europe (European Centre for Democracy Development: Idegengyűlölet: egy fenyegető veszély a fiatal generációk számára Európában)
		Tom Lantos Institute/University of London: Global governance on minority rights: Assessing the UN Forum on Minority Issues (Tom Lantos Intézet és University of London: A kisebbségi jogok globális kormányzása: Az ENSZ Kisebbségi Fórumának értékelése)
		Collectif Jeune Bretagne: Jeunesse et identité culturelle en France (Ifjúság és kulturális identitás Franciaországban)
		Maloca Internationale: Minority Youth in Iran (Kisebbségi fiatalok Iránban)
		World Uyghur Congress: Minority Youth and Native Languages (Kisebbségi fiatalok és anyanyelvek)
2018	Statelessness: A Minority Issue (Hontalanság: Egy kisebbségi kérdés)	UNPO: Unrepresented Youth: Preserving minority identities among new generations (Képviselettel nem rendelkező fiatalok: A kisebbségi identitás megőrzése az új generációk körében)
		MRG, OHCHR and Permanent Mission of Austria: Not Just Paper: Intersectional and Aggravating Factors Affecting the Rights of Stateless Minorities (MRG, OHCHR és Ausztria Állandó ENSZ Képviselete Genfben: Nem csupán egy dokumentum: A hontalan kisebbségek jogait befolyásoló és korlátozó tényezők)
		UNPO: Minority Empowerment: A Human Rights Approach to Counter Statelessness (A kisebbségek szerepének megerősítése (empowerment): A hontalanság elleni küzdelem emberi jogi megközelítése)
		Maloca Internationale and Zagros Center: Stateless Kurds in Syria (Hontalan kurdok Szíriában)
		Tom Lantos Institute/University of London: Launch of the website gathering the essential UNFMI documents and statements (A Kisebbségi Fórummal kapcsolatos dokumentumok és a Fórumon elhangzott felszólalások adatbázisának bemutatása)
		OHCHR Minority Fellows: Enhancing Participation of Minorities in the UN (A kisebbségek részvételének erősítése az ENSZ-ben)
2019	Education, Language and the Human Rights of Minorities (Oktatás, nyelvhasználat és a kisebbségek emberi jogai)	JSOR Youth Organization: "Ibelong": Statelessness and the Right to Citizenship (A hontalanság és az állampolgársághoz való jog)
		OHCHR: Telling human rights stories of minorities: Short films and conversation with OHCHR minority fellows (Kisebbségek emberi jogi történetei: Rövidfilmek, és beszélgetés az OHCHR kisebbségi ösztöndíjprogram résztvevőivel)
		Tom Lantos Institute: The New Regional Forums on Minority Issues (Az új kisebbségügyi regionális fórumok)
		The Foundation for Political, Economic and Social Research (SETA): Educational Rights of Muslim Minorities in Europe (A muszlim kisebbségek oktatási jogai Európában)
		Permanent Mission of Austria and MRG: Linguistic minorities and access to education in situations of conflict and displacement (Ausztria Állandó ENSZ Képviselete Genfben és MRG: Nyelvi kisebbségek és az oktatáshoz való hozzáférés konfliktus és kényszerű elköltözés esetén)
		Permanent Missions of Canada and Hungary and UENA Agency: Innovative Approaches to Policy Making in Education, Language and the Human Rights of Minorities (Kanada és Magyarország Állandó ENSZ Képviselete Genfben és az UENA Ügynökség: Innovatív megközelítések az oktatás, a nyelvhasználat és a kisebbségek emberi jogai terén történő szakpolitikai döntéshozatalban)
2020	Hate speech, social media and minorities (Gyűlöletbeszéd, közösségi média és a kisebbségek)	OHCHR Minority Fellows: 1) Media as an educational tool in promoting language and minority rights. How can media support the implementation of linguistic rights of minorities? 2) Minority Language Policies: a way to ensure diversity and combat discrimination? (1) A média, mint oktatási eszköz a nyelvi és kisebbségi jogok előmozdításában. Hogyan támogathatja a média a kisebbségek nyelvi jogainak érvényesülését? 2) Kisebbségbarát nyelvpolitikák: a sokszínűség garanciája és a diszkrimináció elleni küzdelem záloga?)
2021	Conflict prevention and the protection of the human rights of minorities (Konfliktusmegelőzés és a kisebbségek emberi jogainak védelme)	

TOVÁBBI FORRÁSOK

Ez a rövid útmutató tömör áttekintést nyújt a kisebbségek emberi jogaival kapcsolatos nemzetközi normákról és ismerteti az ENSZ kisebbségvédelmi mechanizmusait. A jelen kiadványt rövid animációs videók, valamint PowerPoint-előadások egészítik ki, melyek lerövidített, egyszerűsített formában mutatják be ezeket az információkat. További források a következő webhelyen találhatóak: www.minorityforum.info. Ez a weboldal a Kisebbségi Fórumhoz kapcsolódó dokumentumok adatbázisának ad otthont. Az adatbázis a következőket tartalmazza: Fórum felszólalások és ajánlások, más, kisebbségekkel kapcsolatos ENSZ-dokumentumok, a kisebbségi jogi normákkal kapcsolatos dokumentumok, egy videótár, egyéb releváns útmutatókhoz tartozó hivatkozások, kisebbségi ügyekkel kapcsolatos hírek és a kisebbségügyi regionális fórumok dokumentációja. A kisebbségi jogokról szóló további útmutatók iránt érdeklődők számára az 1. függelék tartalmazza a honlapon elérhető útmutatók listáját:

[Minority Forum Info](http://www.minorityforum.info).

1. FÜGGELÉK: TOVÁBBI ÚTMUTATÓK A KISEBBSÉGI JOGOKRÓL

Gazdasági, szociális és kulturális jogok: Útmutató kisebbségek és őshonos népek számára, Minority Rights Group International, szerk. Margot E. Salomon, 2005. ([Economic, Social and Cultural Rights: A Guide for Minorities and Indigenous Peoples, Minority Rights Group International, Ed. Margot E. Salomon, 2005.](#))

Az útmutató számos konkrét gazdasági, szociális és kulturális jogot mutat be és elmagyarázza, hogy ezek miként járulhatnak hozzá a kisebbségek és az őshonos népek szerepének megerősítéséhez. Az útmutatóban foglalt elemzések, példák és ötletek célja, hogy elősegítsék a kisebbségek és az őshonos népek központi szerephez jutását a gazdasági, szociális és kulturális jogokért küzdő, dinamikus erőződő mozgalomban. Ez a közösségi szervezetek számára készült kiadvány egy gyakorlatias, felhasználóbarát, a kisebbségek és az őshonos népek gazdasági, szociális és kulturális jogainak előmozdítását célzó érdekvédelemesítő eszköz.

ICERD és CERD: Útmutató a civil társadalom szereplői számára, International Movement Against All Forms of Discrimination and Racism (IMADR), Daisuke Shirane, 2011. ([ICERD and CERD: A Guide for Civil Society Actors, International Movement Against All Forms of Discrimination and Racism \(IMADR\), Daisuke Shirane, 2011.](#))

A kiadvány az ICERD normáinak és standardjainak ismertetését az CERD eljárásainak elemzésével kombinálja, adott esetben magyarázó esettanulmányok segítségével. Az Útmu-

tató segít az olvasónak az egyezmény szövegének értelmezésében, illetve ezen túlmenően elősegíti az ismeretek gyakorlati alkalmazását elemzések és reflexiók segítségével.

Ismerje meg a jogait: közösségi útmutató az ENSZ Kisebbségi Nyilatkozatához, Minority Rights Group International, Nicole Girard, 2012. ([Know your rights: a community guide to the UN Declaration on Minorities, Minority Rights Group International, Nicole Girard, 2012.](#))

Ez az útmutató a kisebbségi jogok nemzetközi elismerését ünnepli, illetve a közösségi aktivistákat segíti jogaik nemzeti és helyi szintű védelmében. Célja, hogy segítsen megismertetni a Nyilatkozatot a kisebbségi közösségekkel és hozzájáruljon ahhoz, hogy több állam tartsa tiszteletben a nyilatkozatban foglalt normákat.

Marginalizált kisebbségek a fejlesztési programokban, United Nations Development Programme, Corinne Lennox, 2010. ([Marginalised Minorities in Development Programming, United Nations Development Programme, Corinne Lennox, 2010.](#))

Ez az útmutató arra világít rá, hogy a kisebbségi kérdések integrálása milyen pozitív hatással lehet a fejlesztési programok folyamataira. Bár különböző fejlesztési helyzetek eltérő kihívásokkal járnak és egyedi megoldásokat igényelnek, ez a dokumentum többféle normára és elvre támaszkodva, illetve példákat és kiindulópontokat kínálva nyújt gyakorlati útmutatást. Az útmutató elsősorban az UNDP országos irodáiban dolgozó szakembereknek és a szakpolitikai tanácsadókkal megbízott személyeknek szól, de referenciadokumentumként szolgálhat más ENSZ-ügynökségek, multilaterális szervezetek, kormányzati partnerek és intézmények, valamint civil társadalmi szervezetek számára is.

Kisebbségi jogok: Útmutató az ENSZ eljárásaihoz és intézményeihez, Minority Rights Group International és Raoul Wallenberg Institute, Gudmundur Alfredsson és Erika Ferrer, átdolgozta Kathryn Ramsay, 2004. ([Minority Rights: A Guide to United Nations Procedures and Institutions, Minority Rights Group International and Raoul Wallenberg Institute, Gudmundur Alfredsson and Erika Ferrer, revised by Kathryn Ramsay, 2004.](#))

Az útmutató célja, hogy értelmezhetővé tegye az ENSZ emberi jogi mechanizmusait és eljárásait, valamint bemutassa azt, hogy a kisebbségek és a kisebbségi nem kormányzati szervezetek (NGO-k) hogyan használhatják ezeket az eszközöket a kisebbségi jogok tiszteletben tartásának előmozdítására. Az útmutató áttekintést ad a rendelkezésre álló mechanizmusokról, melyeket a kisebbségek munkájuk során használhatnak, kiemeli azok erősségeit és gyengeségeit, valamint bemutatja a nem kormányzati szervezetek szerepét.

Kisebbségi jogok: Nemzetközi normák és végrehajtásukat célzó útmutató, ENSZ Emberi Jogi Főbiztoság, 2010. ([Minority Rights: International Standards and Guidance for Implementation, United Nations Office of the High Commissioner for Human Rights, 2010.](#))

Ezt a kiadványt az OHCHR azzal a céllal készítette, hogy saját munkatársai, valamint az ENSZ más szervezeteinek és szakosított ügynökségeinek munkatársai körében felhívja a

figyelmet a kisebbségi jogokra és azokra az akadályokra, amelyekkel a kisebbségek e jogok gyakorlása során szembesülnek. A kiadvány az ENSZ munkatársait segíti abban, hogy a nemzetközi emberi jogi eszközökben és dokumentumokban – különösen az ENSZ Kisebbségi Nyilatkozatában – meghatározott elvek alapján hatékonyabbá tegyék a kisebbségeket célzó országos szintű programokat.

A kisebbségi jogok előmozdítása és védelme: Útmutató szószólók számára, ENSZ Emberi Jogi Főbiztosának Hivatala, 2012. ([Promoting and Protecting Minority Rights: A Guide for Advocates, United Nations Office of the High Commissioner for Human Rights, 2012.](#))

Ez az útmutató olvasóbarát módon mutatja be, hogy kik a kisebbségi kérdésekkel foglalkozó főbb szereplők az ENSZ-ben és a főbb regionális szervezetekben, és melyek a legjobb módszerek az ő bevonásukra.

A faji megkülönböztetés valamennyi formájának kiküszöböléséről szóló nemzetközi egyezmény: Útmutató a nem kormányzati szervezetek számára, International Movement Against All Forms of Discrimination and Racism (IMADR) és a Minority Rights Group International, Atsuko Tanaka és Yoshinobu Nagamine, 2001. ([The International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination: A Guide for NGOs, International Movement Against All Forms of Discrimination and Racism \(IMADR\) and Minority Rights Group International, Atsuko Tanaka and Yoshinobu Nagamine, 2001.](#))

E kézikönyv célja kettős: megismertetni az egyezmény főbb rendelkezéseit és bemutatni a CERD munkáját, másodsorban pedig felvázolni azt, hogy milyen szerepet játszhatnak a nem kormányzati szervezetek, többek között a CERD munkájában, és miként használhatják az egyezményt hatékonyan a diszkrimináció és a rasszizmus elleni küzdelemben.

Nemzetközi Munkaügyi Szervezet: Kézikönyv kisebbségek és őshonos népek számára, Anti-Slavery and Minority Rights Group International, Chandra Roy és Mike Kaye, 2002. ([The International Labour Organization: A Handbook for Minorities and Indigenous Peoples, Anti-Slavery and Minority Rights Group International, Chandra Roy and Mike Kaye, 2002.](#))

Ezen útmutató fő célja, hogy bemutassa a Nemzetközi Munkaügyi Szervezetet (az ILO-t), és azokat a lehetőségeket, melyeket az a kisebbségek és az őshonos népek jogainak védelmére és előmozdítására biztosít. A könyv közérthető formában és gyakorlati tanácsokkal ellátva nyújt áttekintést az ILO főbb struktúráiról, bizottságairól és munkamódszereiről.

A TOM LANTOS INTÉZET (TLI) FÜGGETLEN EMBERI ÉS KISEBBSÉGI JOGI SZERVEZET, AMELYNEK TEVÉKENYSÉGE ELSŐDLEGESEN ZSIDÓ, ROMA ÉS MAGYAR KÖZÖSSÉGEK, ILLETVE MÁS ETNIKAI, NEMZETISÉGI, NYELVI ÉS VALLÁSI KISEBBSÉGEK ÜGYEIRE FÓKUSZÁL. A BUDAPESTI SZÉKHELYŰ SZERVEZET TÖBBPÁRTI KURATÓRIUMMAL, NEMZETKÖZI VÉGREHAJTÓ BIZOTTSÁGGAL ÉS TANÁCSADÓ TESTÜLETTEL RENDELKEZIK. A TLI NEMZETKÖZI JELLEGÉT TEVÉKENYSÉGE, FINANSzíROZÁSA, MUNKATÁRSAI ÉS A PARTNERE BIZTOSÍJTÁK. KUTATÁSI ÉS OKTATÁSI PLATFORMKÉNT A TLI CÉLJA, HOGY HIDAT KÉPEZZEN A KUTATÁS ÉS A POLITIKA, A NORMÁK ÉS A GYAKORLAT KÖZÖTT. A TLI ÁLTALÁBAN VÉVE AZ EMBERI JOGOKKAL ÉS AZ IDENTITÁSSAL KAPCSOLATOS KÉRDÉSEKKEL FOGLALKOZIK, ÉS EZEN BELÜL HÁROM KONKRÉT PROGRAMTERÜLETRE ÖSSZPONTOSÍT. EZEK A KÖVETKEZŐK: ZSIDÓ ÉLET ÉS ANTISZEMITIZMUS ELLENI KÜZDELEM; ROMA EMBERI ÉS ÁLLAMPOLGÁRI JOGAI; MAGYAR KISEBBSÉGEK.

AZ ÚTMUTATÓRÓL

A Tom Lantos Intézet a nemzeti vagy etnikai, vallási és nyelvi kisebbségekhez tartozó személyek jogairól szóló ENSZ-nyilatkozat 30. évfordulója alkalmából készítette ezt a rövid útmutatót az ENSZ kisebbségvédelmi rendszeréről. Az útmutató célja, hogy világos és tömör áttekintést adjon a kisebbségek emberi jogainak védelmét szolgáló ENSZ-normákról és mechanizmusokról a kisebbségek képviselői, szószólói és a kisebbségi jogok területén dolgozók számára. Az útmutatót két rövid, a kisebbségi jogi normákról és az ENSZ kisebbségvédelmi mechanizmusairól szóló animációs videó egészíti ki. Az útmutató kiadására az ENSZ Kisebbségi Nyilatkozat 30. évfordulója alkalmából rendezett egyéb események - mint például a 2022-es Regionális kisebbségügyi fórumok és a 10. Globális kisebbségi jogi nyári egyetem - kapcsán került sor.

Az útmutatóval kapcsolatos további információkért forduljon Marcus Odához a következő címen marcus.oda@tomlantosinstitute.hu.

SZERZŐ: Marcus Oda

SZERKESZTŐK: Bíró Anna-Mária és Verhás Evelin

TERVEZÉS: Petrók Ildikó

1062 Budapest, Bajza utca 44. Magyarország
info@tomlantosinstitute.hu
www.tomlantosinstitute.hu

**TOM
LANTOS
INSTITUTE**